

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
Τμήμα Φιλολογίας

ΕΠΙΠΕΔΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

4^η ΔΙΑΛΕΞΗ
Π. ΓΑΚΗΣ
gakis@sch.gr

ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑ

ΤΡΟΠΙΚΟΤΗΤΑ

Ο ομιλητής μπορεί να παρουσιάζει αυτό που θέλει να πει είτε με τρόπο αποστασιοποιημένο, όσο το δυνατόν αντικειμενικό και ουδέτερο, είτε εκφράζοντας την υποκειμενική του στάση, δηλώνοντας δηλαδή την προσωπική του άποψη σχετικά:

- α. με τον βαθμό της **βεβαιότητάς** του για την αλήθεια αυτού που λέει,
- β. με την **αναγκαιότητα** της πραγματοποίησής του, είτε αυτή είναι **εσωτερική** (προκύπτει δηλαδή από προσωπική του επιθυμία) είτε είναι **εξωτερική** (οφείλεται δηλαδή σε άλλους παράγοντες).

Ο σχολιασμός αυτός του μηνύματος με την έκφραση της υποκειμενικής στάσης του ομιλητή ονομάζεται **τροπικότητα**.

Είδη τροπικότητας

Οι ομιλητές κάθε γλώσσας μπορούν να εκφράσουν μια μεγάλη ποικιλία προσωπικών τοποθετήσεων (αβεβαιότητα, πιθανότητα, δυνατότητα, υποχρέωση, επιθυμία, ελπίδα, ευχή κ.λπ.). Τα επί μέρους είδη τής τροπικότητας μπορούν να ενταχθούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες: την **επιστημική** και τη **δεοντική**¹.

Η επιστημική τροπικότητα σχετίζεται με τη γνώση τού ομιλητή και συγκεκριμένα με τον βαθμό τής βεβαιότητας σχετικά με την *αλήθεια* αυτού που λέει.

Η δεοντική τροπικότητα σχετίζεται με την αναγκαιότητα πραγματοποίησης αυτού για το οποίο γίνεται λόγος, είτε αυτή είναι εσωτερική είτε εξωτερική, είτε δηλαδή προκύπτει από την επιθυμία τού ομιλητή είτε από κάποιον εξωτερικό παράγοντα.

Είδη τροπικότητας

Πρέπει να τονιστεί και πάλι ότι και τα δύο είδη τροπικότητας τονίζουν την υποκειμενική στάση τού ομιλητή. Η επιστημική τροπικότητα δεν δείχνει αντικειμενικά αν αυτό που λέει ο ομιλητής είναι αλήθεια ή όχι, αλλά τι νομίζει ο ομιλητής και πόσο βέβαιος είναι:

Ο Παύλος, νομίζω, δουλεύει στο γραφείο του.

Η Άννα θα πέρασε ωραία, ε;

Πιστεύω ότι ο Αλέξανδρος δεν ευθύνεται για το ατύχημα.

Η δεοντική τροπικότητα δεν δείχνει αν πραγματικά είναι ανάγκη να γίνει κάτι, αλλά τι πιστεύει ο ομιλητής ότι πρέπει να γίνει:

Πληρώστε το λογαριασμό να φύγουμε.

Ο αρχιτέκτονας πρέπει να παραδώσει τα σχέδια σε μία εβδομάδα.

Είναι απαραίτητο να γίνουν ορισμένες επισκευές.

Είναι ανάγκη να πας στο χωριό.

Επιστημική τροπικότητα

Η **επιστημική** τροπικότητα καλύπτει μια κλίμακα με διαβαθμίσεις της βεβαιότητας τού ομιλητή για την αλήθεια αυτού που λέει, που περιλαμβάνει δυνατότητα, πιθανότητα και ρητά δηλωμένη βεβαιότητα:

Δυνατότητα

Ο Πέτρος μπορεί / ίσως να αγόρασε αυτοκίνητο.

Λες να αγόρασε ο Πέτρος αυτοκίνητο;

Να αγόρασε (άραγε) ο Πέτρος αυτοκίνητο;

Πιθανότητα

Ο Πέτρος θα αγόρασε αυτοκίνητο.

Φαίνεται ότι ο Πέτρος αγόρασε αυτοκίνητο.

Ο Πέτρος μάλλον αγόρασε αυτοκίνητο.

Δε μπορεί, ο Πέτρος θα αγόρασε αυτοκίνητο.

Ο Πέτρος πρέπει να αγόρασε αυτοκίνητο.

Βεβαιότητα

Ο Πέτρος σίγουρα αγόρασε αυτοκίνητο.

Είναι εκατό τοις εκατό βέβαιο ότι ο Πέτρος αγόρασε αυτοκίνητο

Δεοντική τροπικότητα

Η δεοντική τροπικότητα καλύπτει μεγαλύτερο φάσμα: περιλαμβάνει τη δήλωση της επιθυμίας, της ευχής ή της απλής πρόθεσης του ομιλητή, την άδεια για να γίνει κάτι που ζητάει ή παραχωρεί, ή τους διάφορους βαθμούς της υποχρέωσης ή της ανάγκης που προέρχεται από εξωτερικούς παράγοντες:

Επιθυμία

- Ο Πέτρος θέλει να αγοράσει αυτοκίνητο.*
- Ο Πέτρος θα ήθελε να αγοράσει αυτοκίνητο.*
- Ο Πέτρος θα ήθελε να αγόραζε αυτοκίνητο.*
- Ο Πέτρος θα αγόραζε ευχαρίστως αυτοκίνητο.*

Ευχή

- Να αγόραζε ο Πέτρος ένα αυτοκίνητο!*
- Ας αγόραζε ο Πέτρος ένα αυτοκίνητο!*
- Αχ και να αγόραζε ο Πέτρος ένα αυτοκίνητο!*
- Μακάρι να αγοράσει ο Πέτρος ένα αυτοκίνητο!*
- Μακάρι να αγόραζε ο Πέτρος ένα αυτοκίνητο!*
- Πώς θα ήθελα να αγόραζε ο Πέτρος ένα αυτοκίνητο!*

Δεοντική τροπικότητα

Πρόθεση

Ο Πέτρος σκοπεύει / προτίθεται να αγοράσει αυτοκίνητο.

Ο Πέτρος λέει να αγοράσει αυτοκίνητο.

Ο Πέτρος θα αγόραζε αυτοκίνητο· ίσως εκεί να έχει πάει τώρα.

Παράκληση και παραχώρηση άδειας για να γίνει κάτι

– Να αγοράσω αυτοκίνητο; / Μπορώ να αγοράσω αυτοκίνητο;

– Να αγοράσεις. / Και δεν αγοράζεις; / Αγόρασε. / Άμα θες, αγόρασε.

Ανάγκη / Υποχρέωση

Ο Πέτρος πρέπει να αγοράσει αυτοκίνητο.

Ο Πέτρος είναι ανάγκη / είναι απαραίτητο να αγοράσει αυτοκίνητο.

Ο Πέτρος, θέλει δεν θέλει, είναι υποχρεωμένος να αγοράσει αυτοκίνητο.

Έκφραση τροπικότητας

Η υποκειμενική στάση τού ομιλητή απέναντι στο γεγονός που δηλώνεται από την πρόταση μπορεί να εκφράζεται με ποικίλα μέσα, όχι μόνο γλωσσικά, αλλά και **παραγλωσσικά**: ένα απλό ανασήκωμα των φρυδιών, π.χ., μπορεί να δηλώνει αμφιβολία, ενώ μια σειρά εκφράσεων και χειρονομιών διάφορα συναισθήματα και τοποθετήσεις τού ομιλητή απέναντι στο γεγονός.

Ο ομιλητής έχει στη διάθεσή του για την έκφραση τής τροπικότητας ένα πολύ μεγάλο απόθεμα **γλωσσικών** μέσων, λεξικών και γραμματικών.

→ Στα **λεξικά** μέσα συμπεριλαμβάνονται επιρρηματικές εκφράσεις, όπως *κατά τη γνώμη μου, πιθανότατα, προφανώς, αναγκαστικά κ.λπ.*

Κατά τη γνώμη μου, το έργο ήταν μέτριο.

Αναγκαστικά θα γίνουν ορισμένες επισκευές στο σπίτι.

Η αποδοκιμασία μας, προφανώς, δεν του έκανε καμία εντύπωση.

→ Στα **γραμματικά** μέσα ανήκουν διάφοροι τύποι τού ρήματος, όπως *θα έφευγα, φύγε, ας έφευγε, να είχε έρθει κ.λπ.:*

Πήγαινε αμέσως!

Πεινάω τόσο, που θα έτρωγα ό,τι να 'ναι.

Να ήμασταν τώρα σε μια παραλία!

Αμα θέλει, ας φύγει και τώρα αμέσως!

Έκφραση τροπικότητας

Σε μια ενδιάμεση κατηγορία ανήκουν λεξικά μέσα, τα οποία όμως έχουν και ιδιαίτερη συντακτική συμπεριφορά. Σ' αυτή την κατηγορία ανήκουν τα λεγόμενα τροπικά και ημιτροπικά ρήματα, τα οποία συντάσσονται με συμπληρωματικές προτάσεις που εισάγονται με το να (κυρίως τα *πρέπει* και *μπορεί*):

Μπορεί τού χρόνου να πάμε στην Αφρική, αλλά δεν είναι σίγουρο.
(ενν. «ίσως»)

Το μάθημα πρέπει να αρχίσει στις 11.15' ακριβώς. (ενν. «οφείλει»)

Το μάθημα πρέπει να άρχισε στις 11.15' ακριβώς. (ενν. «μάλλον»)

Άλλη ενδιάμεση κατηγορία σχηματίζουν ορισμένες τροπικές εκφράσεις, που μπορεί να εμφανίζονται παρενθετικά στον λόγο ή να παίρνουν συμπληρώματα που συνήθως εισάγονται με το να:

Ο Βασίλης φτειάχνει ίσως τον καλύτερο καφέ.

Ίσως (να) βρεις τα φρούτα που θέλεις στη λαϊκή.

Θα τους αρέσει άραγε το δώρο μας;

Άραγε να κατάλαβε τι εννοούσα;

Έκφραση τροπικότητας

Γραμματικά και λεξικά μέσα δήλωσης τής τροπικότητας

γράφε	να γράφω / -ψω	ίσως (να) γράφει	πρέπει	νομίζω ότι	μάλλον
γράψε	να έγραφα / -ψα	μακάρι να γράφει	μπορεί	θέλω να	κατά τη γνώμη μου
έγραφα	να έχω γράψει	μήπως γράφει		ελπίζω ότι/ να	απ' όσο ξέρω
κ.λπ.	να είχα γράψει	πιθανόν να γράφει		κ.λπ.	κ.λπ.
	θα έγραφα	αχ και να γράφει			
	ας έγραφα	μπας και γράφει			
	κ.λπ.	κ.λπ.			

Τα πολλαπλά αυτά μέσα που χρησιμοποιούνται συγχρόνως για την έκφραση τής τροπικότητας μπορεί να είναι και αντιφατικά:

Νομίζω ότι σίγουρα θα προλάβετε.

Σε τέτοιου είδους χρήσεις είναι πιο φανερό από οπουδήποτε αλλού η υποκειμενικότητα που εκφράζει η τροπικότητα. Ο ομιλητής δεν διστάζει να χρησιμοποιήσει αντιφατικά στοιχεία, επειδή ακριβώς εκφράζουν πιο έντονα τη δική του αβεβαιότητα και την αντιφατικότητα των σκέψεών του στη δεδομένη στιγμή.

Τροπικότητα και έγκλιση

έφυγες

(Οριστική)

να φύγεις

(Υποτακτική)

φύγε

(Προστακτική)

Στην πραγματικότητα, από τις τρεις αυτές εγκλίσεις τροπικότητα εκφράζουν κυρίως η Υποτακτική και η Προστακτική, ενώ η Οριστική περιλαμβάνει τους τύπους του ρήματος που στις πιο συνηθισμένες χρήσεις τους δεν εκφράζουν τροπικότητα¹. Σε ορισμένα περιβάλλοντα βέβαια και οι τύποι της Οριστικής είναι δυνατόν να δηλώνουν τροπικότητα, δεοντική ή επιστημική, ιδίως όταν συνοδεύονται από εκφράσεις με τέτοια σημασία:

Ένα καφεδάκι το έπινα τώρα.

(ενν. «θα το έπινα, θα ήθελα να το πιω»)

Το λεωφορείο πέρασε, δεν μπορεί!

(ενν. «πρέπει να πέρασε»)

Προθετικότητα

Η χρήση αυτή τού δείκτη θα είναι εκείνη που σχετίζεται περισσότερο με τη σημασία τού Μέλλοντα¹. Συχνά μάλιστα είναι δύσκολο να αποφανθεί κανείς αν πρόκειται για απλή δήλωση τής πρόθεσης τού ομιλητή ή για τοποθέτηση τού γεγονότος στο μέλλον και επομένως για Μέλλοντα. Η μελλοντική ερμηνεία είναι η πιο συνηθισμένη, εκτός αν υπάρχει στα συμφραζόμενα κάτι που να δείχνει σαφώς ότι πρόκειται για πρόθεση και όχι για κάτι που ο ομιλητής θεωρεί βέβαιο:

Αύριο θα πάω στο Μέγαρο και μεθαύριο στο θέατρο –εκτός αν δεν βρω εισιτήρια.

Όταν ο ομιλητής θέλει να δηλώσει σαφώς ότι μιλάει για την πρόθεσή του και όχι για βέβαιο γεγονός, χρησιμοποιεί συνήθως ημιτροπικά ρήματα ή άλλες εκφράσεις που δηλώνουν πρόθεση:

Αύριο λέω να πάω στο Μέγαρο.

Σχεδιάζω/σκοπεύω/έχω σκοπό/έχω την πρόθεση να πάω στο Μέγαρο.

Ευγένεια

Οι τύποι που σχηματίζονται με το *θα* και τον Παρατατικό χρησιμοποιούνται εκτεταμένα ως τύποι ευγένειας, σε σημείο ώστε να μπορεί να πει κανείς ότι το *θα*, εκτός από δείκτης του Μέλλοντα και δείκτης δυνητικής τροπικότητας, είναι και δείκτης ευγένειας, σε συνδυασμό πάντα με τον Παρατατικό

Θα ήθελα έναν καφέ, σας παρακαλώ.

(Μήπως) θα μπορούσες να με βοηθήσεις μια στιγμή;

Θα προτιμούσα να μην έρχεσαι χωρίς να με ειδοποιήσεις.

MHNYMA

Ο πυρήνας του μηνύματος

Το μήνυμα τής πρότασης¹ περιέχει μια δράση ή μια κατάσταση και πρόσωπα, πράγματα κ.ά. που συμμετέχουν σε αυτή. Η δράση ή κατάσταση αποτελεί τον **πυρήνα** τού μηνύματος. Τα πρόσωπα, πράγματα κ.ά. που μετέχουν στη δράση ή την κατάσταση είναι οι **μετέχοντες** στο μήνυμα.

Για να συντάξουμε μια πρόταση, χρησιμοποιούμε στοιχεία από διάφορες γραμματικές κατηγορίες. Για τη δήλωση τού πυρήνα ένα **ρήμα** ή ένα **συνδετικό ρήμα** μαζί με ένα **ονοματικό στοιχείο** (συνήθως ένα **επίθετο**). Για τη δήλωση των μετεχόντων χρησιμοποιούμε **ονοματικά στοιχεία**.

Συστατικά τού μηνύματος:	μετέχων	πυρήνας
Συστατικά τής πρότασης:	ονοματικό στοιχείο	ρήμα ρήμα + ονοματικό στοιχείο
Παράδειγμα:	<i>Ο ήλιος Ο ήλιος</i>	<i>ανατέλλει. είναι κατακόκκινος.</i>

Ο πυρήνας του μηνύματος

Ο πυρήνας του μηνύματος και οι μετέχοντες αποτελούν τον σκελετό της πληροφορίας που δίνει η πρόταση. Περιλαμβάνει υποχρεωτικά το τι συμβαίνει (πυρήνας) και το ποιοι μετέχουν σε αυτό (μετέχοντες). Η πρόταση που αποτελείται μόνο από αυτά τα στοιχεία ονομάζεται απλή πρόταση.

Ο διπλανός μου έχει δανείσει το μολύβι του στη Μαρία.

Ο πυρήνας του μηνύματος

Όταν ο ομιλητής θέλει να διευρύνει το μήνυμά του με πρόσθετες πληροφορίες, τότε χρησιμοποιεί και άλλα στοιχεία, που μπορεί να είναι προσδιορισμοί στον πυρήνα ή στη συνολική πρόταση¹. Η πρόταση που περιέχει επιπλέον στοιχεία εκτός από τον πυρήνα και τους μετέχοντες ονομάζεται **επαυξημένη πρόταση**:

Χθες, στην ώρα της ζωγραφικής, ο διπλανός μου δάνεισε το μολύβι του στη Μαρία, με αποτέλεσμα να αναγκαστεί να ζωγραφίσει με το στυλό.

Η σημασία του πυρήνα

Ο **πυρήνας** τού μηνύματος δηλώνει πράξη, αίσθηση, γνώση, κίνηση κ.ά. Διακρίνονται δύο τύποι πυρήνα, ανάλογα με το αν δηλώνει:

α. δράση/ενέργεια², δηλ. κάτι που μεταβάλλεται στον χρόνο:

Ο σκύλος μας θάβει τα κόκκαλα στην αυλή.

Ο σκύλος μας γαβγίζει.

β. κατάσταση, δηλ. κάτι που δεν μεταβάλλεται στον χρόνο:

Ο σκύλος μας κοιμάται στο σπιτάκι του.

Ο σκύλος μας βρίσκεται στην αυλή.

Χαρακτηριστικός τύπος πυρήνα χωρίς μεταβολή στον χρόνο είναι η απόδοση ιδιότητας:

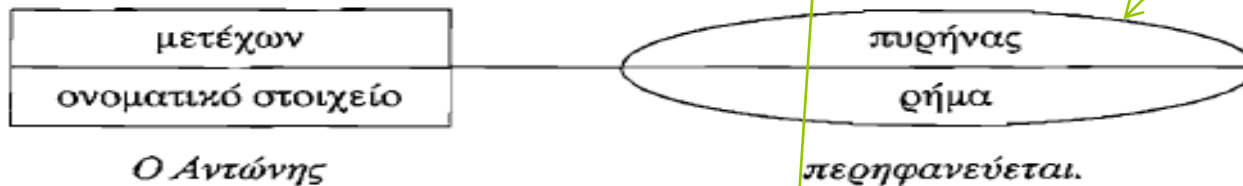
Ο σκύλος μας είναι ήσυχος.

Ο σκύλος μας είναι πιστός φύλακας.

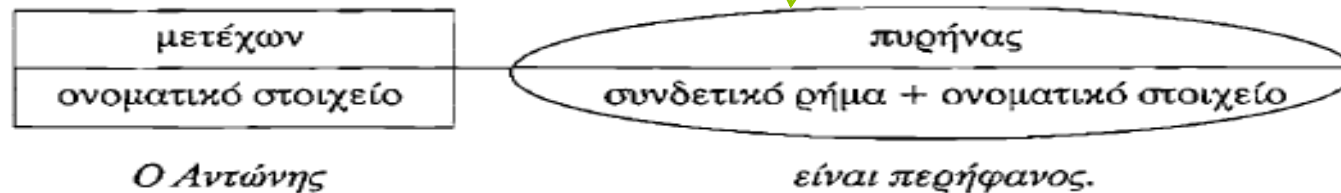
Ο σχηματισμός του πυρήνα (ονοματικός και ρηματικός)

Για να δηλώσουμε τον πυρήνα του μηνύματος, χρησιμοποιούμε ένα ρήμα ή ένα συνδετικό ρήμα μαζί με ένα ονοματικό στοιχείο:

(α) ΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ

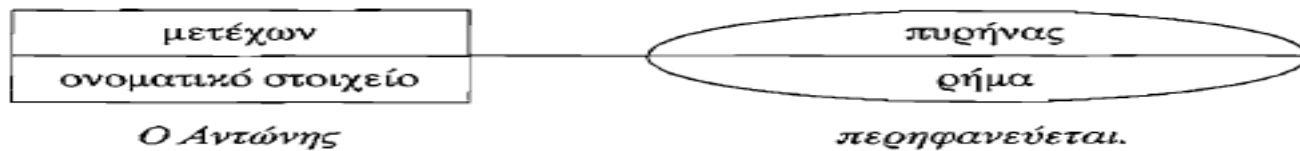

(β) ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ

Ο σχηματισμός του πυρήνα (ονοματικός και ρηματικός)

(α) ΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ

- Στις προτάσεις τού πρώτου τύπου, πυρήνας τής πρότασης είναι ένα **ρήμα**:

Ο Γιώργος διαπρέπει στα μαθηματικά!

Ο υδραυλικός δεν ειδικεύεται στα ηλεκτρικά.

Ο κηπουρός πότισε την τριανταφυλλιά.

(β) ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ

- Στις προτάσεις τού δεύτερου τύπου, ο πυρήνας είναι σύνθετος: αποτελείται από ένα **συνδετικό ρήμα** και ένα **ονοματικό στοιχείο**:

Ο Γιώργος είναι άφταστος στα μαθηματικά!

Ο υδραυλικός δεν είναι ειδικός στα ηλεκτρικά.

Ο σχηματισμός του πυρήνα (ονοματικός και ρηματικός)

Στους δύο τύπους σχηματισμού τού πυρήνα ο ρόλος τού ρήματος δεν είναι ο ίδιος. Στον πρώτο τύπο, μόνο του το ρήμα αποτελεί τον πυρήνα τού μηνύματος και χαρακτηρίζεται ως πλήρες ρήμα. Στον δεύτερο τύπο, το ρήμα αναλαμβάνει συνδετικό ρόλο: συνδέει τα δύο ονοματικά στοιχεία (Γιώργος - άφταστος, υδραυλικός - ειδικός) και χαρακτηρίζεται ως συνδετικό ρήμα. Το ονοματικό στοιχείο, που χρησιμοποιείται μαζί με το συνδετικό ρήμα, ονομάζεται **κατηγορούμενο**.

Συνδετική σύνταξη

Όταν θέλουμε να πληροφορήσουμε για ιδιότητες που έχει κάποιος ή κάτι, χρησιμοποιούμε τρεις βασικές δομές:

- επιθετικό προσδιορισμό:

Αγοράσαμε ένα παλιό σπίτι.

- κατηγορηματικό προσδιορισμό:

Αγοράσαμε ένα σπίτι παλιό.

- κατηγορούμενο:

Το σπίτι, που αγοράσαμε, είναι παλιό.

Ο ομιλητής επιλέγει καθεμία από αυτές, ανάλογα με το πόσο θέλει να προβάλλει την ιδιότητα. Μέγιστο βαθμό προβολής τής ιδιότητας, η οποία συγχρόνως λειτουργεί και ως νέα πληροφορία, αποτελεί η δομή με κατηγορούμενο.

Μορφές κατηγορουμένου

Η ιδιότητα που θέλουμε να αποδώσουμε σε πρόσωπο ή πράγμα στην Ελληνική μπορεί να εκφραστεί με ποικίλους τρόπους. Πιο συνηθισμένη είναι η χρήση του **επιθέτου**, το οποίο κατεξοχήν δηλώνει ιδιότητα. Ιδιότητα όμως μπορεί να εκφράσει και το **όνομα** ή ένα **ονοματικό σύνολο**, καθώς και η **αντωνυμία**, η **μετοχή**, το **επίρρημα**, το **προθετικό σύνολο** ή και ολόκληρη **πρόταση**:

- Το μάθημα είναι ευχάριστο.* (επίθετο)
- Ο άνδρας της είναι δήμαρχος.* (όνομα)
- Αυτός ο ψηλός είναι ο Γιάννης.* (όνομα)
- Ο γιός της είναι πολύ παχύς.* (ονοματικό σύνολο)
- Ο τοίχος είναι δύο μέτρα ψηλός.* (ονοματικό σύνολο)
- Ο Κώστας είναι ο καλύτερος μαθητής.* (ονοματικό σύνολο)
- Τα γυαλιά μας είναι ίδια.* (αντωνυμία)
- Το τζάκι είναι αναμμένο.* (μετοχή)
- Όλα είναι άνω-κάτω.* (επίρρημα)
- Είναι για κλάματα.* (προθετικό σύνολο)
- Η καρδιά της είναι από πέτρα.* (προθετικό σύνολο)
- Ο καθένας είναι ό,τι δηλώσει.* (πρόταση)

Κλιμάκωση της συνδετικής σύνταξης

Τα ρήματα που χρησιμοποιούνται στη συνδετική σύνταξη αποτελούν ένα **συνεχές**, που ξεκινάει από το «κατεξοχήν συνδετικό» και χωρίς σημασία ρήμα είμαι και, με βαθμιαία αύξηση της λεξικής τους σημασίας, φθάνει μέχρι ρήματα τα οποία ονομάζουμε εδώ «μη συνδετικά».

κυρίως συνδετικά	αυξημένης λεξικής σημασίας	οιονεί συνδετικά	ετεροσυνδετικά	μη συνδετικά
ΚΕΝΟ			↓ Όσα παίρνουν κατηγ του αντ.	ΠΛΗΡΕΣ
ΣΗΜΑΣΙΑΣ				ΣΗΜΑΣΙΑΣ
είμαι...	γίνομαι...	αποτελώ...	εκλέγω/-ομαι...	μιλάω...
<i>Η ιστορία είναι πραγματική.</i>	<i>Η αλήθεια έγινε φανερή.</i>	<i>Η ανευθυνότητα αποτελεί πρόβλημα.</i>	<i>Ο Γιάννης εκλέχθηκε πρόεδρος.</i>	<i>Ο Αντώνης μίλησε ως εκπρόσωπος της εταιρείας.</i>

Οιονεί συνδετικά

Ένα ενδιαφέρον φαινόμενο της Ελληνικής και άλλων γλωσσών είναι ότι η απόδοση ιδιότητας στο υποκείμενο γίνεται μέσω του αντικειμένου ενός μεταβατικού ρήματος που λειτουργεί ως κατηγορούμενο. Επειδή ακριβώς τα μεταβατικά αυτά ρήματα λειτουργούν ως συνδετικά, αποδίδοντας ιδιότητα στο υποκείμενο χωρίς να είναι συνδετικά, τα χαρακτηρίζουμε εδώ «οιονεί συνδετικά»:

απαρτίζω
αποτελώ

συγκροτώ
συνθέτω

συνιστώ
στοιχειοθετώ

Η ανεργία αποτελεί σοβαρό παράγοντα κοινωνικής αναταραχής.

(= Η ανεργία είναι παράγοντας)

Η φοροδιαφυγή συνιστά αδίκημα.

(= Η φοροδιαφυγή είναι αδίκημα)

Ετεροσυνδετικά – Μη συνδετικά

Ετεροσυνδετικά

Πολλές φορές ο ομιλητής θέλει να αποδώσει ιδιότητα όχι στο υποκείμενο, αλλά στο αντικείμενο ορισμένων μεταβατικών ρημάτων:

Εξέλεξαν τον Πέτρο πρόεδρο.

Τον διόρισαν καθηγητή στην Πρέβεζα.

ανακηρύσσω

διορίζω

θεωρώ

ονομάζω

αποκαλώ

εκλέγω

κρίνω

χειροτονώ

Μη συνδετικά

Ως μη συνδετικά ρήματα χαρακτηρίζονται εδώ όλα τα υπόλοιπα ρήματα, τα οποία δεν υπάγονται σε καμία από τις κατηγορίες των συνδετικών που αναφέραμε. Παρά ταύτα, και με τα ρήματα αυτά, μπορεί να αποδοθεί ιδιότητα στο υποκείμενο ή το αντικείμενο, με υποχρεωτική τη χρήση τού ως:

Έγινε δεκτός ως υποψήφιος.

Τον αντιμετώπισαν ως υπεύθυνο.

Δήλωση ρήματος με φραστικά ρήματα

Για τη δήλωση τής δράσης ή τής κατάστασης χρησιμοποιούμε πολλές φορές μια περίφραση αντί για ένα πλήρες ρήμα. Αντί δηλ. να πούμε ότι κάποιος λύνει ή συμβουλεύει ή απαντά, μπορούμε να πούμε ότι δίνει λύση ή δίνει συμβουλές ή δίνει απάντηση. Οι περιφράσεις αυτές ονομάζονται **φραστικά ρήματα** (για αναλυτικά παραδείγματα φραστικών ρημάτων, βλ. § 367-376). Τα φραστικά ρήματα έχουν τον ίδιο ρόλο για τη δήλωση τού μηνύματος όπως και τα πλήρη ρήματα: δηλώνουν τον πυρήνα τού μηνύματος:

Αργησε πολύ να δώσει απάντηση.

πρβλ. Αργησε πολύ να απαντήσει.

Το μόνο που θέλει πάντοτε είναι να κάνει εντύπωση.

πρβλ. Το μόνο που θέλει πάντοτε είναι να εντυπωσιάζει.

Στην περίπτωση των φραστικών ρημάτων, το ρήμα (δίνω, κάνω κ.ά.) παίζει επικοινωνιακά δευτερεύοντα ρόλο, αφού η κύρια πληροφορία δηλώνεται από το όνομα (απάντηση, εντύπωση κ.ά.). Με την έννοια αυτή, τα ρήματα που χρησιμοποιούνται για τον σχηματισμό φραστικών ρημάτων (δίνω, κάνω, έχω, παίρνω, βγάζω, ρίχνω κ.ά.) ονομάζονται **απολεξικοποιημένα**. Ο κύριος ρόλος τού απολεξικοποιημένου ρήματος σε αυτήν τη χρήση είναι η εισαγωγή τού συμπληρώματος (ερώτηση, λύση κ.ά.) και η δήλωση των γραμματικών πληροφοριών (πρόσωπο, ποιόν ενεργείας, χρόνος κ.ά.), που δεν είναι δυνατόν να δηλωθούν από το ουσιαστικό.

Οι μετέχοντες

Όπως αναφέρεται στην § 124, οι μετέχοντες είναι τα πρόσωπα, πράγματα κ.ά. που μετέχουν στη δράση ή την κατάσταση την οποία δηλώνει το ρήμα. Η σχέση ενός μετέχοντος με τον πυρήνα τής πρότασης ονομάζεται σημασιολογικός ρόλος. Είναι σημαντικό να συνειδητοποιήσουμε ότι ο σημασιολογικός ρόλος (δράστης, δέκτης, ευεργετούμενος κ.λπ.) που αναλαμβάνουν οι μετέχοντες (υποκείμενο, αντικείμενο) δεν είναι πάντοτε ο ίδιος. Έτσι λ.χ. στην πρόταση:

Ο Γιάννης έσπασε το βάζο.

«ο Γιάννης» είναι ο δράστης τής ενέργειας τού ρήματος και «το βάζο» ο δέκτης, ενώ στην πρόταση:

Ο Γιάννης χαίρεται.

«ο Γιάννης» είναι αυτός που βιώνει μια κατάσταση («ο βιώνων»). Όπως φαίνεται από τα παραδείγματα, η ίδια συντακτική λειτουργία χρησιμοποιείται σε διαφορετικές προτάσεις για τη δήλωση διαφορετικών σημασιολογικών ρόλων (υποκείμενο = δράστης ή βιώνων κ.ά.).

Σημασιολογικοί ρόλοι

Οι ρόλοι αυτοί διακρίνονται σε τρεις κύριες ομάδες:

- οι ρόλοι τού «δράστη», τής «αιτίας» και τού «οργάνου» αναφέρονται σε έναν μετέχοντα που **επηρεάζει** τη δράση ή την κατάσταση,
- οι ρόλοι τού «δέκτη», τού «βιώνοντος», τού «αποδέκτη» και τού «ευεργετούμενου» αναφέρονται σε έναν μετέχοντα που **επηρεάζεται** από τη δράση ή την κατάσταση,
- οι ρόλοι τού «τόπου» και τού «ουδέτερου» αναφέρονται σε έναν μετέχοντα που **δεν επηρεάζει** τη δράση ή την κατάσταση ούτε **επηρεάζεται** από αυτή.

Σημασιολογικοί ρόλοι

Μετέχοντες που επηρεάζουν τη δράση ή την κατάσταση

Οι μετέχοντες αυτοί ασκούν κάποιο είδος επίδρασης στη δράση ή την κατάσταση:

Ο δράστης

Η κυβέρνηση θα αναλάβει το έργο της μετά τις εκλογές.

Στην κοινοβουλευτική δημοκρατία η κυβέρνηση εκλέγεται από τον λαό.

Ο πιο βασικός από τους ρόλους που επηρεάζουν τη δράση είναι ο **δράστης**. Ο δράστης είναι κατεξοχήν ένα έμπυχο ον, που καθορίζει συνειδητά μια δράση.

Ο ρόλος τού δράστη δηλώνεται συντακτικά κυρίως με τη λειτουργία τού υποκειμένου (βλ. § 184) και τού ποιητικού αιτίου (βλ. § 240 κ.εξ.).

Σε ορισμένες προτάσεις διακρίνεται ένας **άμεσος δράστης**, ο οποίος εκτελεί τη δράση, και ένας **έμμεσος δράστης**, ο οποίος προκαλεί τη δράση χωρίς να την εκτελεί ο ίδιος:

Οι εφημερίδες ώθησαν την κυβέρνηση να δραστηριοποιηθεί για την αντιμετώπιση τού οικολογικού προβλήματος.

Σημασιολογικοί ρόλοι

Μετέχοντες που επηρεάζουν τη δράση ή την κατάσταση

Η αιτία

Η βροχή εμπόδισε την πραγματοποίηση τής εκδήλωσης.

Ο απεσταλμένος ενθουσιάστηκε από τη θερμή υποδοχή στην Ελλάδα.

Δράσεις προκαλούνται και από μη έμψυχα όντα (π.χ. φυσικά φαινόμενα, αφηρημένες έννοιες), τα οποία διαφοροποιούνται από τα έμψυχα ως προς το ότι, ενώ προκαλούν τη δράση, δεν την ελέγχουν συνειδητά. Ο ρόλος αυτός ονομάζεται **αιτία**.

Ο ρόλος τής αιτίας δηλώνεται συντακτικά κυρίως με τη λειτουργία τού υποκειμένου (βλ. § 184-185), τού ποιητικού αιτίου (βλ. § 240) και τού εμπρόθετου προσδιορισμού.

Σημασιολογικοί ρόλοι

Μετέχοντες που επηρεάζουν τη δράση ή την κατάσταση

Το όργανο / μέσο

Ο διαρρήκτης άνοιξε την εξώπορτα με αντικλείδι.

Το αντικλείδι άνοιξε την εξώπορτα.

Για την εκτέλεση τής δράσης, χρησιμοποιείται συχνά κι ένας άψυχος μετέχων. Ο ρόλος του είναι ο ρόλος τού οργάνου. Το όργανο **επιτελεί τη δράση**, αλλά –σε αντιδιαστολή με τον δράστη– δεν την ελέγχει. Η δράση και το ίδιο το όργανο ελέγχονται από τον δράστη, ~~είτε~~ αυτός αναφέρεται στην πρόταση είτε εννοείται.

Ο ρόλος τού οργάνου δηλώνεται συντακτικά κυρίως με τη λειτουργία τού υποκειμένου (βλ. § 184) και τού εμπρόθετου προσδιορισμού.

Σημασιολογικοί ρόλοι

Μετέχοντες που επηρεάζονται από τη δράση ή την κατάσταση

Οι μετέχοντες αυτοί δέχονται κάποιο είδος επίδρασης από τη δράση ή την κατάσταση:

Ο δέκτης

*Ψήστε το χταπόδι σε χαμηλή φωτιά, μέχρι να πει το νερό του.
Κουβαλήσαμε την τηλεόραση στην αποθήκη.*

Ο δέκτης (ή πάσχων) είναι ο κατεξοχήν μετέχων που επηρεάζεται από τη δράση ή την κατάσταση. Η επίδραση που δέχεται ο δέκτης μπορεί –στην πιο έντονη μορφή– να έχει το νόημα ότι αλλοιώνονται κάποια χαρακτηριστικά του ή –στην πιο ήπια μορφή– ~~αλλάζει~~ κάτι στην κατάστασή του, π.χ. στη θέση του.

Ο ρόλος τού δέκτη δηλώνεται συντακτικά κυρίως με τη λειτουργία τού αντικειμένου (βλ. § 230) και τού υποκειμένου (βλ. § 187, 189 και 267).

Σημασιολογικοί ρόλοι

Μετέχοντες που επηρεάζονται από τη δράση ή την κατάσταση

Ο βιώνων

Οι περαστικοί άκουσαν έναν εκκωφαντικό θόρυβο.

Ήταν γνωστό σε όλους ότι σκόπευαν να παντρευτούν.

Ιδιαίτερος είναι ο τρόπος με τον οποίο επηρεάζονται τα έμψυχα όντα: **βιώνουν**, δηλαδή **αντιλαμβάνονται και επεξεργάζονται** την επίδραση από τη δράση ή την κατάσταση. Ο ρόλος τού μετέχοντος, τού οποίου η αντίληψη επηρεάζεται από μια δράση ή κατάσταση, ονομάζεται **βιώνων**.

Ο ρόλος τού βιώνοντος δηλώνεται συντακτικά κυρίως με τη λειτουργία τού υποκειμένου (βλ. § 185), τού αντικειμένου (βλ. § 232), τού εμπρόθετου αντικειμένου (βλ. § 239) και τού αντικειμένου σε γενική (βλ. § 241).

Σημασιολογικοί ρόλοι

Μετέχοντες που επηρεάζονται από τη δράση ή την κατάσταση

Ο αποδέκτης

*Οι επιβάτες πήραν ως αποζημίωση το χρηματικό ποσό τού εισιτηρίου.
Εκείνος της πρόσφερε ένα μπουκέτο αγριολούλουδα.*

Έμμεση είναι η επίδραση στον μετέχοντα **ο οποίος δέχεται κάτι**. Ο ρόλος του είναι αυτός τού **αποδέκτη**.

Ο ρόλος τού αποδέκτη δηλώνεται συντακτικά κυρίως με τη λειτουργία τού υποκειμένου (βλ. § 186), τού εμπρόθετου αντικειμένου (βλ. § 239) και τού αντικειμένου σε γενική (βλ. § 241).

Ο ευεργετούμενος

*Οργανώθηκε μια διεθνής συναυλία ροκ μουσικής για τα παιδιά με
ειδικές ανάγκες.*

Θα σας τραγουδήσω μια παλιά ζακυνθινή καντάδα.

Ακόμη πιο έμμεση είναι η επίδραση τού ευεργετούμενου από μια δράση ή κατάσταση. Ο **ευεργετούμενος** είναι κάποιος **για χάρη τού οποίου επιτελείται** η συγκεκριμένη δράση ή **ο οποίος ωφελείται** από μια κατάσταση.

Ο ρόλος τού ευεργετούμενου δηλώνεται συντακτικά κυρίως με τη λειτουργία τού εμπρόθετου προσδιορισμού¹.

Σημασιολογικοί ρόλοι

Μετέχοντες που ούτε επηρεάζουν ούτε επηρεάζονται

Οι ρόλοι αυτοί δεν επηρεάζουν, δηλαδή δεν προκαλούν, εκτελούν ή ασκούν κάποιο είδος ελέγχου στη δράση ή την κατάσταση, ούτε επηρεάζονται, δηλαδή δεν μεταβάλλονται, αλλοιώνονται ή ευεργετούνται κ.λπ. από αυτή. Οι ρόλοι αυτοί σχετίζονται με τη δράση ή την κατάσταση χωρίς να έχουν σχέση επίδρασης.

Ο ουδέτερος

Το σπίτι ανήκει στη γιαγιά μου.

Το χωράφι βρίσκεται στο βουνό.

Το μήνυμα μπορεί να παρουσιάζει έναν μετέχοντα να βρίσκεται απλώς σε μια κατάσταση ή να κατέχει μια ιδιότητα, χωρίς σχέση επίδρασης. Ο μετέχων αυτός ονομάζεται **ουδέτερος**.

Ο ουδέτερος ρόλος δηλώνεται συντακτικά κυρίως με τη λειτουργία του υποκειμένου (βλ. § 186 και 188), τού αντικειμένου (βλ. § 233) και τού εμπρόθετου αντικειμένου (βλ. § 238).

Σημασιολογικοί ρόλοι

Μετέχοντες που ούτε επηρεάζουν ούτε επηρεάζονται

Ο τόπος

Άλλος μετέχων χωρίς σχέση επίδρασης είναι ο τόπος, δηλαδή το πλαίσιο στον χώρο ή τον χρόνο, στο οποίο τοποθετείται η δράση ή η κατάσταση.

Το αυτοκίνητο κατευθυνόταν στον γκρεμό.

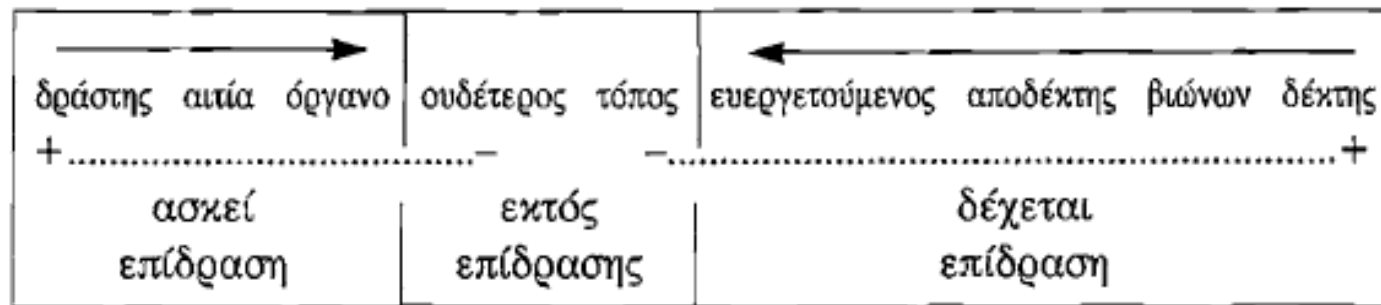
Τα περισσότερα στο Σύνταγμα πλησιάζουν άφοβα τους τουρίστες.

Πλησιάζουμε ήδη στο 2000.

ΡΟΛΟΙ και ΕΠΙΔΡΑΣΗ

Ρόλοι και επίδραση

Βασικό κριτήριο για τη διάκριση των ρόλων αποτελεί – όπως είδαμε – η έννοια της επίδρασης. Υπάρχουν μετέχοντες οι οποίοι ασκούν επίδραση στον πυρήνα, με την έννοια ότι προκαλούν, καθορίζουν ή εκτελούν τη δράση (δράστης, αιτία, όργανο). Άλλοι μετέχοντες δεν ασκούν επίδραση, αλλά επηρεάζονται από τον πυρήνα, με την έννοια ότι η δράση προκαλεί σε αυτούς κάποιο είδος μεταβολής (δέκτης, προϊόν, βιώνων, αποδέκτης). Τέλος, κάποιοι μετέχοντες συνδέονται με τη δράση ή την κατάσταση χωρίς να την επηρεάζουν ούτε να επηρεάζονται από αυτή (ουδέτερος, τόπος).

Ρηματικό σθένος

Κατά τον σχηματισμό τής πρότασης, το ρήμα μπορεί να συνδυαστεί με συγκεκριμένο αριθμό ορισμάτων, που ποικίλλει ανάλογα με το ρήμα.

Το ρήμα τρώω, π.χ., χρησιμοποιείται με ένα ή με δύο ορίσματα:

Ο Γιάννης₁ τρώει.

Ο Γιάννης₁ τρώει ένα μήλο₂.

Το ρήμα τρώω, κατά συνέπεια, διαφοροποιείται από το ρήμα γευματίζω, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο με ένα όρισμα:

Οι σύνεδροι₁ γευμάτισαν.

Ομοίως, τα δύο παραπάνω ρήματα διαφοροποιούνται από το ρήμα προσφέρω, που μπορεί να χρησιμοποιηθεί έως και με τρία ορίσματα:

Ο πρόεδρος₁ τής κοινότητας προσέφερε ένα εξαίσιο δείπνο₂ στην Ελένη₃.

Τα ορίσματα που επιδέχεται το ρήμα αποτελούν το σθένος του. Ανάλογα με τον αριθμό των ορισμάτων, τα ρήματα χαρακτηρίζονται ως:

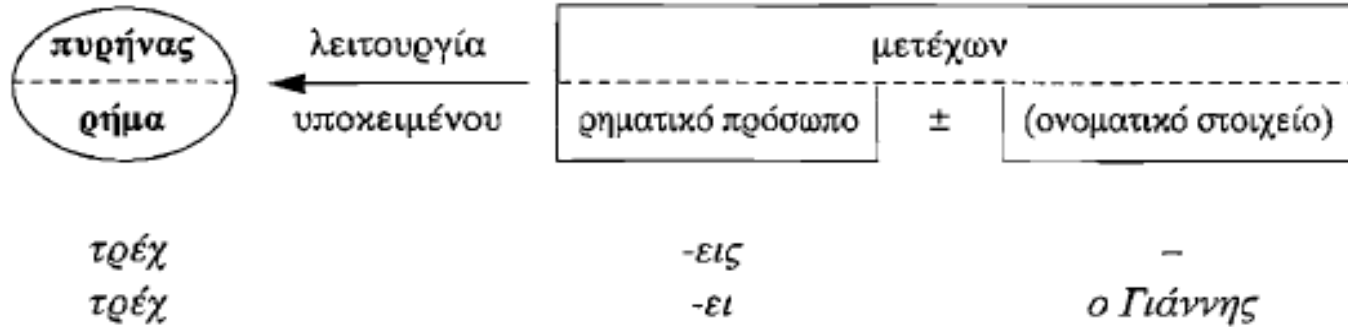
Ρηματικό σθένος

μονοσθενή ρήματα	1 όρισμα	<i>Το παιδί χοροπηδάει. Το ψάρι σπαρταράει. Ο υπάλληλος εργάζεται.</i>
δισθενή ρήματα	2 ορίσματα	<i>Η ασπιρίνη ανακουφίζει τον πόνο. Οι γάτες θέλουν χάδια. Αυτό το λεωφορείο κάνει τον κύκλο.</i>
τρισθενή ρήματα	3 ορίσματα	<i>Η τράπεζα του δίνει προθεσμία. Ο ξεναγός δείχνει στους τουρίστες την Ακρόπολη. Η Άλκηστη διδάσκει τον Νικόλα Αγγλικά.</i>

Το υποκείμενο

Το μήνυμα που εκφράζει κάθε πρόταση αποτελείται από μια κεντρική πληροφορία (πυρήνας τής πρότασης), που εξειδικεύεται και συμπληρώνεται από άλλες (μετέχοντες). Για τον σχηματισμό τής πρότασης απαιτείται ένας τουλάχιστον μετέχων ή, αλλιώς, ένα τουλάχιστον όρισμα. Το υποχρεωτικό αυτό όρισμα είναι το υποκείμενο, που η λειτουργία του είναι να ενεργοποιήσει τον πυρήνα τής πρότασης. Το υποκείμενο δηλώνεται στην Ελληνική υποχρεωτικά από το ρηματικό πρόσωπο (τρέχ-εις, γράφ-ω). Από κοινού με το πρόσωπο, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη δήλωση τού υποκειμένου ένα ονοματικό σύνολο (*Ο Γιάννης τρέχ-ει*).

Το υποκείμενο

Οι σημασιολογικοί ρόλοι του υποκειμένου

Το υποκείμενο επιτελεί κατ' αρχήν συντακτική και όχι σημασιολογική λειτουργία. Ωστόσο, το υποκείμενο αναλαμβάνει ορισμένους σημασιολογικούς ρόλους, ανάλογα με τη σημασία τού ρήματος, το οποίο ενεργοποιεί (για τους σημασιολογικούς ρόλους αναλυτικά, βλ. § 164-178).

Υποκείμενο ρημάτων που δηλώνουν μια πρακτική δραστηριότητα

Ο πιο συχνός ρόλος τού υποκειμένου, στην Ελληνική, είναι ο ρόλος τού **δράστη**. Ο ρόλος αυτός εμφανίζεται κατεξοχήν με ρήματα ενεργητικής διάθεσης που δηλώνουν κάποια πρακτική δραστηριότητα:

Ο κηπουρός κλάδεψε τα δέντρα στον κήπο.

Ο γεωργός όργωσε το χωράφι.

Με ρήματα τής ίδιας σημασιολογικής κατηγορίας, το υποκείμενο μπορεί να δηλώνει και το **όργανο** με το οποίο επιτελείται μια ενέργεια ή τήν **αιτία** που προκαλεί τη δράση ή την κατάσταση:

Το κλειδί άνοιξε την πόρτα. (υποκείμενο: όργανο)

Ο αέρας έσπασε το τζάμι. (υποκείμενο: αιτία)

Οι σημασιολογικοί ρόλοι του υποκειμένου

Υποκείμενο ρημάτων που σχετίζονται με τη συνείδηση των έμψυχων όντων

Τα ρήματα που σχετίζονται με τη συνείδηση των έμψυχων όντων (αίσθηση, συναίσθημα, βούληση, γνώση) εμφανίζουν κυρίως δύο συντάξεις. Άλλα ρήματα έχουν ως υποκείμενο τον βιώνοντα τη δράση ή την κατάσταση (π.χ. *κάποιος φοβάται κάτι, κάποιος νιώθει κάτι, κάποιος γεύεται κάτι κ.ά.*), ενώ άλλα ρήματα έχουν ως υποκείμενο την αιτία, δηλαδή αυτό που προκαλεί το βίωμα τού έμψυχου μετέχοντος (π.χ. *κάτι ενδιαφέρει κάποιον, κάτι στενοχωρεί κάποιον, κάτι αναστατώνει κάποιον κ.ά.*):

Το κοινό απόλαυσε τη θεαματική παρέλαση των αρμάτων.

(υποκείμενο: βιώνων)

Η θεαματική παρέλαση των αρμάτων εντυπωσίασε το κοινό.

(υποκείμενο: αιτία)

Οι σημασιολογικοί ρόλοι του υποκειμένου

Υποκείμενο ρημάτων που δηλώνουν κτήση

- Από τα ρήματα κτήσης, άλλα έχουν ως υποκείμενο τον **κτήτορα** (αποδέκτης), άλλα το **κτίμα** (ουδέτερος):

Ο ξάδερφός μου έχει έναν κόκκινο σκαραβαίο.

(υποκείμενο: αποδέκτης)

Ο κόκκινος σκαραβαίος ανήκει στον ξάδερφό μου.

(υποκείμενο: ουδέτερος)

Υποκείμενο ρημάτων που δηλώνουν κίνηση

- Από τα ρήματα που δηλώνουν κίνηση, άλλα έχουν ως υποκείμενο τον μετέχοντα που ελέγχει και εκτελεί μια κίνηση (**δράστης**), άλλα τον μετέχοντα που κινείται χωρίς να ελέγχει την κίνηση (**δέκτης**) και άλλα τον μετέχοντα που προκαλεί την κίνηση κάποιου άλλου, χωρίς να συμμετέχει ο ίδιος στην κίνηση (**έμμεσος δράστης**):

Ο θυρωρός ανέβηκε γρήγορα τις σκάλες. (υποκείμενο: δράστης)

Η μπάλα έπεσε στα χέρια τού τερματοφύλακα. (υποκείμενο: δέκτης)

Ο Ιωάννης μετέφερε τα έπιπλα στο νέο διαμέρισμα τής Αριστέας.

(υποκείμενο: έμμεσος δράστης)

Οι σημασιολογικοί ρόλοι του υποκειμένου

Υποκείμενο ρημάτων που δηλώνουν κατάσταση

Με τους ονοματικούς ή ρηματικούς πυρήνες, που δηλώνουν καταστάσεις οι οποίες δεν εξελίσσονται στον χρόνο, συνδυάζεται συχνά με λειτουργία υποκειμένου ο ουδέτερος μετέχων:

Το χωράφι είναι στην άκρη του χωριού.

Το σπίτι του μοιάζει με παλάτι.

Υποκείμενο και διάθεση

Με τον καθορισμό τού ρόλου τού υποκειμένου σχετίζεται ο γραμματικός μηχανισμός των διαθέσεων. Με την αλλαγή τής διάθεσης τού ρήματος αλλάζει ο σημασιολογικός ρόλος τού υποκειμένου. Ρήματα με υποκείμενο που δηλώνει τον δράστη στην ενεργητική διάθεση έχουν ως υποκείμενο τον δέκτη στην παθητική διάθεση.

Ο γεωργός όργωσε το χωράφι. (υποκείμενο: δράστης)

Το χωράφι οργώθηκε. (υποκείμενο: δέκτης)

Ρηματικό πρόσωπο

Το ρηματικό πρόσωπο δηλώνει τον ρόλο τού υποκειμένου στη συνομιλία, διακρίνοντας τρεις ρόλους: τον ομιλητή, τον συνομιλητή και αυτόν που δεν συμμετέχει στη συνομιλία. Στον πληθυντικό αριθμό τα πρόσωπα δηλώνουν συνδυασμούς μεταξύ των ρόλων αυτών.

πρόσωπο	ρόλος στη συνομιλία ¹	παράδειγμα
α' πρόσωπο	→ «ομιλητής»	δέν-ω
β' πρόσωπο	→ «συνομιλητής»	δέν-εις
γ' πρόσωπο	→ «μη συμμετέχων στη συνομιλία»	δέν-ει
α' πρόσ. πληθ.	→ «δύο ή περισσότερα πρόσωπα, στα οποία συμπεριλαμβάνεται ο ομιλητής»	δέν-ουμε
β' πρόσ. πληθ.	→ «δύο ή περισσότερα πρόσωπα, στα οποία συμπεριλαμβάνεται ο συνομιλητής και αποκλείεται ο ομιλητής»	δέν-ετε
γ' πρόσ. πληθ.	→ «δύο ή περισσότερα πρόσωπα που δεν συμμετέχουν στη συνομιλία»	δέν-ουν

Κλιμάκωση βαθμών προσώπου

το ρηματικό πρόσωπο καθορίζει το υποκείμενο με διαφορετικό βαθμό ακρίβειας:

- το α' και το β' πρόσωπο στον ενικό καθορίζουν πλήρως το υποκείμενο (ομιλητή ή συνομιλητή αντίστοιχα),
- το α' και το β' πρόσωπο στον πληθυντικό καθορίζουν μερικώς το υποκείμενο, με την έννοια ότι καθορίζουν μόνο το ένα από τα μέλη της ομάδας προσώπων με λειτουργία υποκειμένου (ομιλητή και συνομιλητή αντίστοιχα), ενώ τα υπόλοιπα μέλη καθορίζονται διαφορετικά σε κάθε χρήση (το β' πρόσωπο επιπροσθέτως αποκλείει τον ομιλητή),
- το γ' πρόσωπο στον ενικό και τον πληθυντικό, καθορίζει ελάχιστα το πρόσωπο, με την έννοια ότι απλώς αποκλείει τον ομιλητή και τον συνομιλητή.

Καθορισμός του υποκειμένου από το πρόσωπο:	πλήρης	μερικός	ελάχιστος
	←		
	α' και β' (ενικός)	α' και β' (πληθυντικός)	γ'

Το λεξικό υποκείμενο

Το λεξικό υποκείμενο

Εκτός από τον ρόλο του υποκειμένου στη συνομιλία (ομιλητής, συνομιλητής ή μη συμμετέχων στη συνομιλία), που δηλώνεται με το ρηματικό πρόσωπο, μπορεί ο ομιλητής να θέλει να 'ονομάσει' το υποκείμενο, δηλαδή να δηλώσει με ακρίβεια το πρόσωπο ή το πράγμα στο οποίο αναφέρεται. Για τον σκοπό αυτόν, χρησιμοποιεί ένα ονοματικό σύνολο, που ονομάζεται **λεξικό υποκείμενο**,

Πρόσωπο και λεξικό υποκείμενο

Το γ' πρόσωπο στον ενικό και τον πληθυντικό χρησιμοποιείται πολύ συχνά σε συνδυασμό με ένα ονοματικό στοιχείο, καθότι είναι αυτό που καθορίζει ελάχιστα το υποκείμενο του ρήματος:

Ο Γιάννης κολυμπ-άει μέσα στη λίμνη.

Τα ξαδέρφια μου χάλαγ-αν τον κόσμο όλη μέρα.

Το λεξικό υποκείμενο

Σπανιότερα, το υποκείμενο μπορεί να δηλώνεται από ένα ονοματικό στοιχείο σε συνδυασμό με τη ρηματική κατάληξη τού α' και τού β' προσώπου στον πληθυντικό:

Όλοι οι υποψήφιοι περιμέν-αμε σε μια ατέλειωτη ουρά περίπου τρεις ώρες.

Ποιοι πήγ-ατε χθες στο θέατρο;

Το α' και το β' πρόσωπο στον ενικό δεν συνδυάζονται με ονοματικό στοιχείο σε λειτουργία υποκειμένου, αφού τα πρόσωπα αυτά δηλώνουν μονοσήμαντα το υποκείμενο τού ρήματος¹:

(*) *Ο υποψήφιος έμειν-α απέξω.*

(*) *Ο φοιτητής πήγ-ες χθες στον Δημήτρη;*

Συμφωνία προσώπου και λεξικού υποκειμένου

Πρόσωπο και όνομα με λειτουργία υποκειμένου τείνουν να συμφωνούν ως προς τον αριθμό:

Ο μαθητής λύνει την άσκηση.

Οι μαθητές λύνουν την άσκηση.

Όταν σε θέση υποκειμένου βρίσκονται περισσότερα ονόματα σε παράταξη, το πρόσωπο χρησιμοποιείται στον πληθυντικό αριθμό:

Ο πωλητής και ο πελάτης κοιτάχτηκαν στα μάτια με δυσπιστία.

Το τρένο και το πλοίο αποτελούν μεταφορικά μέσα που δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον.

Κρασί και σαμπάνια δεν πίνονται στο ίδιο ποτήρι.

Ειδικά στην περίπτωση της διάζευξης ονοματικών στοιχείων στον ενικό αριθμό, το πρόσωπο χρησιμοποιείται επίσης στον ενικό:

Στον τελικό θα προκριθεί η Βραζιλία ή η Γερμανία.

Δεν θυμάμαι καλά· ή το ραδιόφωνο ή η τηλεόραση μετέδωσε την είδηση.

Συμφωνία προσώπου και λεξικού υποκειμένου

Όταν υπάρχει διαφορά μεταξύ γλωσσικών τύπων και πραγματικών στοιχείων (π.χ. πλήθος: γραμματικά ενικός αριθμός - πραγματικά πληθυντικός αριθμός), τότε ο ομιλητής μπορεί να διαλέξει στον λόγο του ανάμεσα στη γραμματική συμφωνία (συμφωνία υποκειμένου και ρήματος κατά γραμματικό αριθμό) ή στη νοητή συμφωνία (συμφωνία υποκειμένου και ρήματος κατά πραγματικό αριθμό). Συγκεκριμένα:

- Τα περιληπτικά ονόματα έχουν ενικό γραμματικό αριθμό, αλλά αναφέρονται σε ένα πλήθος αντικειμένων. Όταν χρησιμοποιούνται με λειτουργία υποκειμένου, το πρόσωπο συχνά συμφωνεί με τον νοητό αριθμό των αντικειμένων και όχι με τον γραμματικό αριθμό:

Μια ατελείωτη φάλαγγα από κουρασμένους στρατιώτες περίμεναν στην ουρά για το συσσίτιο.

*Ένα ζευγάρι παπούτσια μπορεί να κοστίζουν έως και 50.000 δρχ.
Σύσσωμο το πλήθος των επαναστατών σήκωναν τα χέρια ψηλά και φώναζαν «Ελευθερία ή θάνατος».*

Στα σύνορα μια ατελείωτη σειρά από φορτηγά περίμεναν να εκτελωνιστεί το φορτίο τους.

Τα ίδια παραδείγματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν και με πρόσωπο ενικού αριθμού:

Ένα ζευγάρι παπούτσια μπορεί να κοστίζει έως και 50.000 δρχ.

Συμφωνία προσώπου και λεξικού υποκειμένου

Η νοητή συμφωνία χρησιμοποιείται συχνά όταν ένα υποκείμενο ενικού αριθμού συνδέεται με άλλα πρόσωπα ή πράγματα (π.χ. εσύ μαζί με τον αδερφό σου). Πολλές φορές, μολονότι το λεξικό υποκείμενο είναι ενικού αριθμού, το πρόσωπο μπορεί να χρησιμοποιηθεί στον πληθυντικό για να προβάλλει το πλήθος:

Εσύ με την παρέα σου μας έχετε αναστατώσει.

Εγώ μαζί με τους καλούς μου φίλους θα κάνουμε το Σάββατο ένα μεγάλο πάρτι.

Όταν περισσότερα στοιχεία κατά παράταξη έχουν λειτουργία υποκειμένου, το πρόσωπο χρησιμοποιείται συχνά στον ενικό, εφόσον τα ονοματικά στοιχεία μπορούν να εκληφθούν ως ενιαίο σύνολο:

Η τιμιότητα και η σταθερότητά του συνεκτιμήθηκε στην απόφαση τής εταιρείας.

Η αγάπη και η ευγνωμοσύνη σπανίζει στις μέρες μας.

Τριτοπρόσωπα και απρόσωπα ρήματα

Τα **τριτοπρόσωπα** είναι ρήματα τα οποία συνδυάζονται μόνο με το γ' πρόσωπο. Πρόκειται για ρήματα ελλειπτικά ως προς τον σχηματισμό τού προσώπου· π.χ. *επείγει*.

Τα **απρόσωπα** είναι ρήματα τα οποία –σε ορισμένη χρήση τους– δεν συνδυάζονται με λεξικό υποκείμενο και δεν αναφέρονται σε κανένα μέτεχοντα με λειτουργία υποκειμένου· π.χ. *φέγγει*.

	τριτοπρόσωπα ρήματα	απρόσωπα ρήματα
συνδυασμός με πρόσωπο	– – – – <i>επείγει</i> <i>επείγουν</i>	<i>φέγγω</i> <i>φέγγουμε</i> <i>φέγγεις</i> <i>φέγγετε</i> <i>φέγγει</i> <i>φέγγουν</i>
συνδυασμός με ονοματικό υποκείμενο	<i>Η αποστολή τού δέματος</i> <i>επείγει</i> (+ονοματικό υποκείμενο)	<i>Άρχισε να φέγγει.</i> (–ονοματικό υποκείμενο)

Το αντικείμενο

Για τον σχηματισμό τής πρότασης χρησιμοποιούνται συχνά και άλλα ορίσματα, εκτός από το υποκείμενο. Τα ορίσματα αυτά ονομάζονται **συμπληρώματα**:

Θέλεις ακόμη λίγο καφέ;

Ποιος θέλει να έρθει μαζί μου με το αμάξι;

Τα συμπληρώματα είναι στοιχεία που προβλέπονται από τη σημασία τού ρήματος. Το ρήμα *θέλω*, π.χ., συνοδεύεται κανονικά από ένα συμπλήρωμα που δηλώνει *τι θέλω*. Κατά κανόνα, λοιπόν, χρησιμοποιείται σε προτάσεις τού τύπου *κάποιος θέλει κάτι*. Τα άλλα στοιχεία που μπορεί να εμφανίζονται στην πρόταση μαζί με το ρήμα *θέλω*, εφόσον δεν προβλέπονται από τη σημασία τού ρήματος, δεν είναι συμπληρώματα, αλλά προσδιορισμοί, δηλαδή ελεύθερες προσθήκες (βλ. § 180).

Θέλεις ακόμη λίγο καφέ;

Εδώ και τρία χρόνια, θέλω να κάνω αυτή την εκδρομή στα Μετέωρα.

Το αντικείμενο

Τα ορίσματα τού ρήματος είναι το υποκείμενο και τα συμπληρώματα. Το υποκείμενο είναι το υποχρεωτικό όρισμα όλων των ρημάτων, δηλαδή χαρακτηρίζει όλη την κατηγορία τού ρήματος. Τα συμπληρώματα είναι ορίσματα που προβλέπονται από έναν αριθμό ρημάτων, δηλαδή χαρακτηρίζουν μια τάξη ρημάτων. Αυτό σημαίνει πως άλλα ρήματα συνδυάζονται με συμπλήρωμα και άλλα όχι:

Ο Πέτρος διηγείται μια ιστορία.

Ο Πέτρος ρητορεύει.

Διαφορετικοί τύποι συμπληρώματος

· Η αιτιατική είναι η κατεξοχήν πτώση για τη δήλωση τού συμπληρώματος. Ρήματα όπως τα *διώχνω, καλώ, βρίσκω* κ.ά. συμπληρώνονται από ένα όνομα σε αιτιατική:

*Κάθε φορά που αρχίζει να τραγουδάει, διώχνει όλους τους πελάτες.
Κάλεσε τον φίλο του σε γεύμα.
Αν βρεις ένα χαρτί με τα ψώνια για αύριο, μην το πετάξεις!*

Πολλά ρήματα συμπληρώνονται από ένα ονοματικό στοιχείο με πρόθεση. Ρήματα όπως τα *πηγαίνω, συνεργάζομαι, φροντίζω* κ.ά. συμπληρώνονται κατεξοχήν από ένα όνομα με πρόθεση:

*Έχασε τα κλειδιά του πηγαίνοντας στο σούπερ μάρκετ.
Συνεργάζομαι καταπληκτικά με τον Χρήστο.
Φροντίζω για το καλό σου.*

Ένας μικρός αριθμός ρημάτων συμπληρώνονται από ένα ονοματικό στοιχείο σε γενική πτώση. Ρήματα όπως τα *μοιάζω, ταιριάζω, αρέσω* κ.ά. χρησιμοποιούνται συχνά με ένα όνομα σε γενική πτώση:

*Δεν έμοιασε τού πατέρα του.
Τής Αριστέας της ταιριάζουν τα σκούρα χρώματα, γιατί είναι ξανθιά.
Αν σου αρέσουν τα θαλασσινά, έχει ένα καταπληκτικό ταβερνάκι στην παραλία.*

Ρήματα με περισσότερα από ένα συμπληρώματα

Ορισμένα ρήματα συμπληρώνονται από δύο συμπληρώματα. Τα ρήματα αυτά συνδυάζονται με τρία ορίσματα (υποκείμενο και δύο συμπληρώματα) και γι' αυτό χαρακτηρίζονται ως **τρισθενή** (βλ. § 250-260).

Η πρωτοτυπική περίπτωση είναι ρήματα όπως τα *δίνω, στέλνω, δανείζω* κ.ά. που συμπληρώνονται κυρίως από ένα αντικείμενο σε αιτιατική και ένα δεύτερο σε γενική ή σε εμπρόθετη φράση με το σε:

Έδωσε ένα αντίτυπο στον καθένα.

Έστειλα ένα γράμμα της Μαρίας, αλλά δεν μου απάντησε.

Δάνεισα στον γείτονα το φτυάρι και περιμένω ακόμη να μου το δώσει πίσω.

Ρήματα με περισσότερα από ένα συμπληρώματα

Συμπληρώματα τρισθενών ρημάτων		
	άμεσο αντικείμενο	έμμεσο αντικείμενο
Στέλνω	αντικείμενο σε αιτιατική μήνυμα	αντικείμενο σε γενική τού Γιάννη.
Στέλνω	μήνυμα	εμπρόθετο αντικείμενο στον Γιάννη.
Διδάσκω	τα παιδιά	αντικείμενο σε αιτιατική γεωμετρία.

Ποικιλία στη χρήση των ρημάτων

Τα περισσότερα ρήματα τής Νέας Ελληνικής εμφανίζουν –σε διαφορετικά περιβάλλοντα– και τις δύο χρήσεις.

Πολλά από τα ρήματα που χρησιμοποιούνται κυρίως ως μεταβατικά, όπως τα *κάνω* και *δίνω*, εμφανίζουν αμετάβατες χρήσεις. Μια συχνή χρήση είναι η παράλειψη τού αντικειμένου. Το αντικείμενο μπορεί να παραλείπεται, είτε γιατί έχει ήδη αναφερθεί στη συνομιλία ή στο κείμενο, είτε γιατί εύκολα εννοείται:

- *Έχεις κάνει ποτέ σκι;* – *Έχω κάνει μία φορά στον Παρνασσό.*
- *Έδωσες στον σκύλο τίποτε να φάει;* – *Έδωσα, μην ανησυχείς.*

Μια άλλη χρήση είναι η ενδοστρεφής χρήση τού ρήματος. Κατά τη χρήση αυτή τού μεταβατικού ρήματος, το μήνυμα εστιάζεται στην πληροφορία που δηλώνει μόνο του το ρήμα. Η πληροφορία που θα μπορούσε να δηλωθεί με λειτουργία αντικειμένου, δεν έχει ιδιαίτερη βαρύτητα για το μήνυμα:

- Αν συνεχίσει να τρώει έτσι, θα γίνει σύντομα εκατό κιλά (αδιάφορο το τι τρώει).*
- Μου αρέσει να γράφω με μολύβι (αδιάφορο το τι γράφω).*

Τι σημαίνει το αντικείμενο

Με το αντικείμενο –όπως και με κάθε όρισμα– δηλώνεται στις περισσότερες προτάσεις ένας μετέχων στη δράση ή την κατάσταση, στην πρωτοτυπική περίπτωση ένας δέκτης:

Ο μανάβης έκοψε το μεγάλο καρπούζι.

Ο γείτονας έβαψε τα κάγκελα τής εξώπορτας.

Το αντικείμενο αυτού τού τύπου, που εισάγει έναν μετέχοντα στην κατάσταση ή τη δράση, ονομάζεται **εξωτερικό αντικείμενο**.

Σε ορισμένες χρήσεις, τα ρήματα συνδυάζονται με αντικείμενο που έχει την ίδια σημασία με τη ρηματική έννοια και, συχνά, είναι και ετυμολογικά συγγενές:

Τραγούδησε ένα παλιό τραγούδι.

Σχεδιάζω ένα αλλόκοτο σχέδιο.

Τι σημαίνει το αντικείμενο

Το αντικείμενο αυτού τού είδους ονομάζεται **εσωτερικό ή σύστοιχο**. Το εσωτερικό αντικείμενο εισάγει έναν μετέχοντα, που αποτελεί ονοματική προέκταση τής ενέργειας που δηλώνει το ρήμα: δηλώνει από κοινού με το ρήμα τη βασική πληροφορία τού μηνύματος. Η συμπλήρωση τού ρήματος με σύστοιχο αντικείμενο είναι μια πλεοναστική έκφραση, καθότι ρήμα και αντικείμενο αναφέρονται στην ίδια έννοια. Γι' αυτό και το σύστοιχο αντικείμενο μπορεί συχνά να αντικατασταθεί από την αόριστη αντωνυμία, χωρίς να αλλοιώνεται η σημασία τής πρότασης:

Τραγούδησε κάτι παλιό.

Σχεδίασε κάτι αλλόκοτο.

Σύστοιχο αντικείμενο

Ορισμένα από τα στοιχεία που δηλώνονται ως προσδιορισμοί τού ονόματος, όπως η οριστική / αόριστη δήλωση (άρθρο) ή όπως το πρόσωπο-κτήτορας (κτητική αντωνυμία), δεν είναι δυνατόν να εκφραστούν παρά μόνο με τη χρήση σύστοιχου αντικειμένου. Άλλοι προσδιορισμοί, όπως οι επιθετικοί, μπορούν να εκφραστούν και χωρίς τη χρήση σύστοιχου αντικειμένου, με επιρρήματα που προσδιορίζουν απευθείας το ρήμα:

Ζει μια ανέμελη ζωή. ↔ Ζει ανέμελα.

Ζει μια έντονη ζωή. ↔ Ζει έντονα.

Σημασιολογικοί ρόλοι αντικειμένου

Όπως το υποκείμενο, έτσι και το αντικείμενο δεν έχει πάντα τον ίδιο σημασιολογικό ρόλο. Ανάλογα με το ρήμα και, για την ακρίβεια, την εκάστοτε χρήση τού ρήματος, το αντικείμενο αναλαμβάνει διαφορετικό ρόλο στη δράση ή την κατάσταση.

Πρωτοτυπικά, με το αντικείμενο δηλώνεται ένας μετέχων που επηρεάζεται από τη δράση ή την κατάσταση τού ρήματος, κατεξοχήν ο δέκτης.

Η πιο χαρακτηριστική κατηγορία ρημάτων είναι τα μεταβατικά ρήματα που δηλώνουν άσκηση επίδρασης. Τα ρήματα αυτά έχουν ως υποκείμενο έναν έναν δράστη και ως αντικείμενο έναν δέκτη:

*Τον Ιανουάριο κόψαμε τα φύλλα τής τριανταφυλλιάς.
Μη χοροπηδάς, γιατί θα σπάσεις την καρέκλα!*

Σημασιολογικοί ρόλοι αντικειμένου

Ο μέγιστος βαθμός επίδρασης εμφανίζεται στον ρόλο του προϊόντος, δηλαδή στον μετέχοντα που δημιουργείται μέσα από τη δράση:

*Ο μικρός έφτειαξε με την άμμο ένα κάστρο.
Έχτισα μια πρόχειρη παράγκα για τα εργαλεία.
Μπορείς να σχεδιάσεις στον πίνακα έναν κύκλο;*

Όταν τα ρήματα αυτά συμπληρώνονται με αντικείμενο που δεν δηλώνει προϊόν, αλλά απλό δέκτη, η σημασία τους είναι κάπως διαφορετική:

Έφτειαξα μια αυτοσχέδια βάρκα (φτειάχνω + προϊόν: «δημιουργώ κάτι»)

Ο ηλεκτρολόγος έφτειαξε τα φώτα (φτειάχνω + δέκτης: «επισκευάζω κάτι»)

Σημασιολογικοί ρόλοι αντικειμένου

Ορισμένα από τα ρήματα που δηλώνουν συναίσθημα ή γνώση συμπληρώνονται από ένα έμψυχο αντικείμενο. Το αντικείμενο αυτό έχει τον ρόλο τού βιώνοντος που επηρεάζεται από το συναίσθημα ή τη γνώση στην οποία αναφέρεται το ρήμα:

*Τα επιχειρήματά του ενθουσίασαν το ακροατήριο.
Με ενόχλησε η απρόσεκτη συμπεριφορά του.*

Το αντικείμενο ορισμένων ρημάτων δηλώνει έναν μετέχοντα που δεν επηρεάζεται από τη δράση ούτε επηρεάζει τη δράση (ουδέτερος ή τόπος).

Με τα περισσότερα από τα ρήματα που δηλώνουν αίσθηση, βούληση, κτήση κ.ά. το αντικείμενο σε αιτιατική έχει ουδέτερο σημασιολογικό ρόλο. Με τα ρήματα αυτά, ο μετέχων που δηλώνεται μέσω τού υποκειμένου αντιλαμβάνεται, επιθυμεί, κατέχει κ.ά. ένα αντικείμενο που υπάρχει ανεξάρτητα από τη δράση και δεν επηρεάζεται από αυτή:

*Είδα προχθές την αδερφή σου στην πλατεία.
Κάτι ακούω στην κουζίνα. Έκλεισες τη βρύση;
Θέλω μόνο ένα ποτήρι νερό.
Νοσταλγώ την Ελλάδα.
Απόκτησα μια καινούργια τσαγιέρα.
Μήπως έχεις έναν κόκκινο μαρκαδόρο;*

Σημασιολογικοί ρόλοι αντικειμένου

Ορισμένα ρήματα κίνησης συντάσσονται με αντικείμενο, που δηλώνει τον τόπο σε σχέση με τον οποίο πραγματοποιείται η κίνηση:

Οι πολιορκητές περικύκλωσαν το κάστρο.

Κάθε πρωί διασχίζω την πλατεία για να φθάσω στη δουλειά μου.

ακολουθώ κάτι

διανύω κάτι

πλησιάζω κάτι

προσπερνάω κάτι

διασχίζω κάτι

περικυκλώνω κάτι

προσεγγίζω κάτι

Το εμπρόθετο αντικείμενο

Ορισμένα ρήματα χρειάζονται συμπλήρωση με επιρρηματικές έννοιες, όπως ο τόπος, η αναφορά, η προέλευση κ.ά.:

Ο Γιάννης πηγαίνει στον κινηματογράφο.

Το συμπλήρωμα αυτού τού τύπου συνδέεται με το ρήμα με μία πρόθεση και ονομάζεται **εμπρόθετο αντικείμενο**.

Το εμπρόθετο αντικείμενο πρέπει να διακριθεί από τον εμπρόθετο προσδιορισμό, αφού συνδέεται με το ρήμα με τα ίδια μέσα, δηλαδή την πρόθεση. Το εμπρόθετο αντικείμενο ανήκει στο σθένος τού ρήματος, δηλαδή προβλέπεται κατά κάποιον τρόπο από τη σημασία του, ενώ ο εμπρόθετος προσδιορισμός αποτελεί ελεύθερη προσθήκη:

Στο Συνέδριο ο υπουργός αναφέρθηκε στη μεταρρύθμιση.

Το εμπρόθετο αντικείμενο

Στο Συνέδριο ο υπουργός αναφέρθηκε στη μεταρρύθμιση.

Το προθετικό σύνολο στη μεταρρύθμιση είναι το εμπρόθετο αντικείμενο τού ρήματος αναφέρομαι. Παρέχει την πληροφορία τής αναφοράς που χρειάζεται το ρήμα αναφέρομαι για τον σχηματισμό τού μηνύματος. Το προθετικό σύνολο στο Συνέδριο είναι ένας εμπρόθετος προσδιορισμός. Αποτελεί μια ελεύθερη προσθήκη που μπορεί να συνοδεύει κάθε ρήμα χωρίς να εξαρτάται από το σθένος του:

Στο Συνέδριο συναντήθηκε με τους συναδέλφους του.

Το εμπρόθετο αντικείμενο

Ορισμένα ρήματα συμπληρώνονται κυρίως με εμπρόθετο αντικείμενο που δηλώνει **προέλευση**:

Από πού έρχεσαι;

Το χταπόδι δεν βγαίνει εύκολα από τη φωλιά του.

<i>απομακρύνομαι από κάπου</i>	<i>δραπετεύω από κάπου</i>	<i>πηγάζω από κάπου</i>
<i>βγαίνω από κάπου</i>	<i>έρχομαι από κάπου</i>	<i>προέρχομαι από κάπου</i>
<i>διαφεύγω από κάπου</i>	<i>ξεφεύγω από κάπου</i>	<i>φεύγω από κάπου</i>

Μια μορφή **ουδέτερου** μετέχοντος που εμφανίζεται συχνά ως εμπρόθετο αντικείμενο είναι η **αναφορά**. Η αναφορά είναι ο μετέχων σε σχέση με τον οποίο συμβαίνει κάτι. Κατεξοχήν δηλώνεται με εμπρόθετο αντικείμενο:

Ενδιαφέρομαι για την προστασία του περιβάλλοντος.

Χαρακτηριστική χρήση τού εμπρόθετου αντικειμένου τής αναφοράς είναι με τα ρήματα έκφρασης και τα ρήματα γνώσης:

Απόψε μιλάει ο πρόεδρος τής Γ.Σ.Ε.Ε. για τα δικαιώματα των εργαζομένων.

Ο κόσμος πρέπει να προβληματιστεί για τη ρύπανση τού φυσικού περιβάλλοντος.

Το εμπρόθετο αντικείμενο

Ορισμένα από τα ρήματα που δηλώνουν αίσθηση ή μετάδοση γνώσης συμπληρώνονται με εμπρόθετο αντικείμενο που δηλώνει τον βιώνοντα:

Σε ποιον αρέσει αυτή η μουσική;

Το τραγικό ατύχημα γνωστοποιήθηκε στους συγγενείς αργά τα μεσάνυχτα.

Με ρήματα κτήσης, το εμπρόθετο αντικείμενο αυτού τού τύπου δηλώνει τον κτήτορα (ρόλος αποδέκτη):

Το αυτοκίνητο δεν είναι δικό μου, ανήκει στην εταιρεία.

Περισσεύει σε κανέναν ένα μολύβι;

Το αντικείμενο σε γενική

Για τη δήλωση των μετεχόντων που επηρεάζονται έμμεσα από τη δράση ή την κατάσταση και, κυρίως, για τη δήλωση του αποδέκτη ή του βιώνοντος χρησιμοποιείται συχνά – εκτός από το εμπρόθετο αντικείμενο (βλ. § 239) – και το αντικείμενο σε γενική.

Η γενική χρησιμοποιείται κυρίως με τους αδύνατους τύπους τής προσωπικής αντωνυμίας και, λιγότερο, με τα ονόματα έμψυχων όντων στον ενικό αριθμό:

*Του μιλούσα και δεν καταλάβαινε.
Τής Μαρίας δεν της αρέσει το σκυώτι.*

Τα ρήματα που συμπληρώνονται με αντικείμενο σε γενική είναι τα ίδια ρήματα που συμπληρώνονται με εμπρόθετο αντικείμενο του αποδέκτη ή του βιώνοντος:

- ρήματα έκφρασης:

*Θέλω να σου μιλήσω μια στιγμή.
Σου έγνεφα μια ώρα, αλλά δεν με πρόσεξες καθόλου.*

Το αντικείμενο σε γενική

- ρήματα αίσθησης:

*Κάτι μου μυρίζει στην κουζίνα.
Της Μαρίας δεν της αρέσει το σνκώτι.*

- ρήματα κτήσης:

*Αυτή η θέση σου ανήκει.
Μήπως σου βρίσκεται ένα μολύβι;*

- ρήματα που δηλώνουν τροπικότητα:

*Αυτό που του χρειάζεται, είναι ένα γερό μάθημα.
Δεν αξίζει τού αδερφού σου μια τέτοια τύχη!*

- ρήματα που δηλώνουν σχέση (αναλογώ, μοιάζω, ταιριάζω κ.ά.) μπορούν να συμπληρώνονται με αντικείμενο σε γενική:

*Τα κουστούμια δεν του ταιριάζουν καθόλου.
Στην τσιγγουνιά έμοιασε τού πατέρα του.*

Το αντικείμενο σε γενική

Με αντικείμενο σε γενική συμπληρώνονται και ορισμένα ρήματα λόγιας προέλευσης, όπως τα *προηγούμαι, έπομαι, προτάσσομαι* κ.ά. Το αντικείμενο των ρημάτων αυτών δηλώνει **τόπο**:

Εδώ και δέκα λεπτά, προηγείται τής φάλαγγας ο Αιθίοπας μαραθωνοδρόμος.

Το άρθρο προτάσσεται πάντοτε τού ονόματος.

Ρήματα με έμμεσο αντικείμενο της προέλευσης

Ορισμένα ρήματα που δηλώνουν την προέλευση κτήσης συμπληρώνονται με το πρόσωπο από το οποίο προέρχεται η κτήση:

Η κόρη πήρε από τον πατέρα της (προέλευση) χαρτζιλίκι.

αντίθετο: Ο πατέρας έδωσε στην κόρη του (αποδέκτης) χαρτζιλίκι.

Ο μετέχων με τον ρόλο τής προέλευσης δηλώνεται είτε με εμπρόθετο αντικείμενο με το από είτε απλώς με όνομα σε γενική πτώση:

Απέσπασα από τον διευθυντή μια υπόσχεση.

Του απέσπασα μια υπόσχεση.

Ζήτησα από τον Πέτρο λίγη βοήθεια.

Ζήτησα τού Πέτρου λίγη βοήθεια.

Του ζήτησα λίγη βοήθεια.

***Ευχαριστώ πολύ
για την προσοχή σας!!!***

